

DİLİN DOĞUŞU

Bebekler, konuşma tam olarak gelişmeden önce, isteklerini dışa vurmak için göz teması, çığlıklar ve vücut dilinin diğer öğeleri gibi her türden işareti kullanırlar. Aynı şekilde, ilk hominidlerin de konuşmadan önce birbirleri arasında işaretleşmek için başka araçları kullanmış olmaları gerektiği açıktır. Bu tür bir iletişim diğer hayvanlarda ve özellikle üst primatlarda da mevcuttur, ama konuşma yalnızca insanlara özgüdür. Çocuğun, dilin altında yatan karmaşık kalıplar ve mantıkla birlikte konuşmaya hakim olmak için verdiği uzun mücadele bilincin edinilmesiyle eşanlıdır. Benzer bir yol ilk insanlar tarafından da kat edilmiş olmalıdır.

İnsan bebeğinin gırtlığı, insansı maymunlar ve diğer memelilerdeki gibi, ses oluşu aşağıda olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu yolla hayvanlarınkine benzer çığlıklar atabilir, ama henüz düzgün konuşamaz. Bunun avantajı, boğulmaksızın aynı anda hem çığlık atabilmesi hem de yemek yiyebilmesidir. Daha sonra ses oluşu evrim boyunca gerçekleşen bir süreci yansıtarak yukarı doğru hareket eder. İnsan konuşmasının, birçok geçişsel biçim olmaksızın bir çırpıda ortaya çıkmış olması düşünülemez. Konuşmanın gelişimi, tıpkı insan bebeğinin gelişiminde gördüğümüz gibi, hiç kuşkusuz hızlı gelişim dönemlerini de içeren milyonlarca yıllık bir süreye yayılmıştır.

Dil olmaksızın düşünce varolabilir mi? Bu, "düşünce" ile ne kast edildiğine bağlıdır. Düşüncenin unsurları hayvanlarda ve özellikle belirli iletişim araçlarına da sahip olan üst memelilerde mevcuttur. Şempanzelerin arasındaki iletişim düzeyi oldukça karmaşıktır. Ama bunların hiçbirisinde, insanın düzeyinin uzağından bile geçecek türden bir dilden ya da bir düşünceden bahsedemeyiz. Üstteki alttakinden gelişir ve onsuz varolamaz. İnsan konuşmasının kökenleri bebeğın tutarsız seslerindedir, ama bu ikisini özdeşleştirmek aptalca olurdu. Aynı şekilde dilin insan ırkından önce de varolduğunu göstermeye çalışmak bir hatadır.

Aynı şey düşünce için de doğrudur. Erişilemeyen bir nesneye ulaşmak için bir çubuk kullanmak zekice bir davranıştır. Ama çocuğun gelişiminde böylesi bir davranış oldukça geç –yaklaşık 18. ayda– ortaya çıkar. Bu davranış, önceden düşünülmüş bir hedefi gerçekleştirmek için eşgüdümlü bir hareketle bir aletin –bir çubuk– kullanılmasını içerir. Kasıtlı, planlı bir eylemdir. Bu tür bir faaliyet insansı maymunlar ve hatta maymunlar arasında bile görülebilir. Yiyecek toplama etkinliğine yardımcı olarak, hazır bulunan nesnelere –çubuklar, taşlar vb.– kullanımı hakkında çok şey yazılmıştır. Çocuk, on ikinci ayda, "ne olduğunu görmek" için bir nesneyi farklı yönlerle atarak deney yapmayı öğrenir.

Bu etkinlik, sonuç elde etmek için tasarlanmış tekrarlanan amaçlı bir etkinliktir. Neden ve sonucun farkına varıldığını gösterir (bunu yaparsam şu olur). Bu bilgilerin hiçbirisi doğuştan değildir. Deneyim yoluyla öğrenilir. Neden ve sonuç kavramını kavramak çocuğun 12-18 ayını alır. Bilginin en güçlü parçası! İlk insanların, tüm akılcı düşüncenin ve amaçlı eylemin gerçek temeli olan bu aynı dersi öğrenmeleri milyonlarca yıl almış olmalı. Doğa hakkındaki bilgimizin böylesine göz kamaştırıcı zirvelere ulaştığı zamanımızda, bazı bilimciler ve filozofların, nedenselliğın varlığını yadsımak suretiyle düşünceyi gerçekte ilkel ve çocukça bir düzeye doğru geri sürüklemeyi istemeleri haydi haydi saçmadır.

Çocuğun yaşamın ilk iki yılında, uzay, nedensellik ve zaman kavramlarının oluştuğu bir entelektüel devrim gerçekleşir. Ve bu devrim, Kant'ın tasavvur ettiği gibi gökten zembille inmez, bizzat pratik ve fiziksel dünyanın deneyimlerinin doğrudan bir sonucu olarak şekillenir. Tüm insan bilgisi, en soyut olanlar da dahil düşüncenin tüm kategorileri buradan türetilir. Bu materyalist anlayış çocuğun gelişimi tarafından açıkça kanıtlanır. Başlangıçta bebek gerçeklik ve kendisi arasında ayırım yapmaz. Ama belirli bir noktada, gördüğü şeyin kendisi dışında bir şey olduğunun ve görüş alanından çıktığında da varolmaya devam edeceğinin farkına varır. Bu büyük bir atılımdır; zekânın "Copernicus devrimi". Maddi dünyanın varolmadığını ya da bunun kanıtlanamayacağını iddia eden filozoflar sözcüğün tam

anlamıyla çocukça bir düşünceyi dile getirmektedirler.

Anne odayı terk ettiğinde ağlayan bebek, görüş sahasından çıktı diye annesinin yok olmadığını anlar. Ağlama eyleminin annesini geri getireceğini bildiğinden ağlar. Çocuk bir yaşına kadar görüş alanının dışında olan şeyin gerçekten de yok olduğuna inanır. İkinci yılın sonunda artık neden ve sonucu bilmektedir. Nasıl ki düşünceyi eylemden ayıran bir Çin Seddi yoksa, aynı şekilde çocuğun entelektüel yaşamıyla duygusal gelişimi arasında da mutlak bir ayırım çizgisi yoktur. Duygular ve düşünceler gerçekte birbirinden ayrılamaz. Bunlar insan davranışının tamamlayıcı iki yönünü oluştururlar. İrade unsuru olmaksızın hiçbir büyük girişimin başarıya ulaşmayacağını herkes bilir. Duygular insan eylemi ve düşüncesi için en güçlü maniveladır ve insan gelişiminde temel bir rol oynarlar. Ama her aşamada, çocuğun entelektüel gelişimi çözülmez bir biçimde etkinliğe bağlanmıştır. Zekaya dayalı davranış ortaya çıktıkça, aklın duygusal durumları eylemlerle ilişkilendirir; neşelilik ya da hüzün bilerek yapılan eylemlerin başarısı ya da başarısızlığı ile bağlantılıdır.

Dilin doğuşu, bireyin davranış ve deneyiminde hem entelektüel hem duygusal bakımdan muazzam bir değişimi temsil eder. Nitel bir sıçramadır bu. Dile sahip olmak, Piaget'den alıntılırsak "geçmiş eylemlerini anlatı biçiminde yeniden inşa etme ve gelecekteki eylemlerini sözlü sunumlar aracılığıyla önceden gösterme yeteneğini" yaratır. Dil sayesinde geçmiş ve gelecek bizim için gerçek haline gelir. Şimdinin sınırlamalarının ötesine geçebilir, bilinçli bir plana göre tasarlayabilir, öngörebilir ve müdahale edebiliriz.

Dil toplumsal yaşamın bir ürünüdür. İnsanın toplumsal etkinliği dil olmaksızın düşünülemez. Dil, şu ya da bu biçimde, en eski insan toplumlarında, en eski zamanlardan beri varolmuş olsa gerektir. Bizatihi düşünce bir tür "iç dildir." Dil sayesinde insanın gerçek toplumsal ilişki olanağı ortaya çıkar, yalnızca taklit etmenin aksine, öğrenilebilen ve önce sözlü sonra da yazılı bir biçimde kuşaktan kuşağa aktarılabilen bir kültür ve geleneğin yaratılışı söz konusu olur. Dil aynı zamanda antipati, sempati, aşk ve saygının daha tutarlı ve gelişmiş biçimde ifade edilebildiği gerçek insan ilişkilerini mümkün kılar. Bu unsurlar ilk altı aydan itibaren taklit biçiminde nüve halinde mevcuttur. Telaffuz edilen ilk sözcükler genellikle yalıtık isim sözcüklerdir. Sonra çocuk sözcükleri bir araya getirmeyi öğrenir. İsimler yavaş yavaş fiillerle ve sıfatlarla bağlanır. Son olarak, mantıksal düşüncenin son derece karmaşık kalıplarını gerektiren gramer ve sözdiziminde ustalaşma gelir. Tür için olduğu kadar tek tek bireyler için de muazzam bir nitel sıçramadır bu.

Çok küçük çocukların gerçek anlamda dil olmayan, ama sırf yetişkinlerin konuşmasını taklit deneylerini ve çabalarını temsil eden seslerden oluşan "özel" bir dile sahip oldukları söylenebilir. Düzgün konuşma bu seslerden gelişir, ama bu ikisini birbirine karıştırmamak gerekir. Dil gerçek doğası itibarıyla özel değil toplumsaldır. Toplumsal yaşam ve kolektif etkinlikten, en başta da, en eski zamanlardan beri tüm toplumsal yaşamın temelinde yatan üretim işbirliğinden ayrıtırlamaz. Dil ileri doğru muazzam bir sıçramayı temsil eder. Süreç bir kez başladı mı bilincin gelişimini muazzam ölçüde hızlandırır. Bu olgu çocuğun gelişiminde de görülebilir.

Dil insan etkinliğinin toplumsallaşmasının başlangıçlarını temsil eder. Ondan önce, ilk ön-insanlar çığlıklar, beden dili ve diğer jestler gibi başka araçlarla iletişim kurmuş olmalıdır. Gerçekten de modern insanlar, özellikle büyük gerilim ve duygu anlarında böyle yapmayı sürdürürler. Ama bu tür bir "dilin" sınırları açıktır. Acil durumların ötesine geçmekte tamamen yetersizdir. İşbirliği temelinde üretime dayanan en basit insan topluluklarının ihtiyaç duyduğu karmaşıklık, soyut düşünce ve planlama düzeyi bile böylesi araçlarla ifade edilemez. Ancak dil aracılığıyla ki, şimdinin darlığından kurtulmak, geçmişini hatırlamak ve geleceği öngörmek mümkün olur. Ancak dil aracılığıyla ki, başkalarıyla gerçekten insani bir iletişim biçimini inşa etmek, kişinin "iç yaşamını" başkalarıyla paylaşması mümkün olur. Bu yüzden, tek konuşan hayvan olan insandan farklı olduğunu belirtmek için "dilsiz hayvanlardan" söz ederiz.

<http://www.genbilim.com/content/view/3604/38/>